

9. UNESCO. The Dakar Framework for Action: Education for All: meeting our collective commitments (including six regional frameworks for action) (2000). Paris: UNESCO. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/1681Dakar%20Framework%20for%20Action.pdf>. [Accessed: 19 September 2020]. [in English].

Binytska K. M., Buchkivska H. V., Balukh M. M. Unesco's activities on implementing the ideas of education for sustainable development in school textbooks

The articles analyze the activities of UNESCO on implementing the ideas of education for sustainable development in school textbooks. It has been found that one of the possible directions of activities of UNESCO is the development and implementation of quality textbooks into the educational practice. It is generalized that the activity of UNESCO in the 20th – early 21st century was aimed to facilitate the development, publishing and distribution of quality textbooks, first of all by training qualified experts in various fields and financial support of national publishing industries, as well as the training of qualified specialists. Therefore, UNESCO's programs in this area have been developed to help solving the problem of preparing and evaluating textbooks in different countries.

The history of UNESCO's cooperation with various institutions on the issues of revision of the content of textbooks, implementation of humanitarian ideas in school textbooks, in particular with the Georg Eckert Institute (GEI), the Mahatma Gandhi Institute for Education for Peace and Sustainable Development, has been covered.

The article analyzes various projects on the development and implementation of ideas for education for sustainable development in school textbooks, which were implemented through the cooperation of UNESCO with the governments of countries, including Germany, Finland and Iraq.

It has been generalized that the main task of UNESCO's activity is to create textbooks in which the continuity will be clearly traced. UNESCO advocates the new vision of the educational process and promotes the formation of competencies in the younger generation. The key competencies include critical and systematic thinking, assessment of changes in society and education systems, empathy and the desire for changes. The objective of UNESCO's work in this area is to support and develop the potential of the interested parties in the development of textbooks around the world and to create the new generation of textbooks adapted to the challenges of the 21st century. Therefore, the Internet portal has been created that will allow the textbooks authors to inform UNESCO about updating and expanding the source base of the textbooks.

Key words: UNESCO, activity, textbooks, education for sustainable development.

УДК 373.3.014.3.015.31:502/504](045)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.75.05>

Бовсунівська Г. Г.

**ФОРМУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННОГО ДОСВІДУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Пропонований матеріал статті покликаний допомогти вчителю в розв'язанні актуальної проблеми формування природоохоронного досвіду молодших школярів в освітньому процесі Нової української школи.

Система природоохоронної діяльності подана в аспекті завдань Державного стандарту початкової освіти. Враховано вікові особливості, природовідповідність учнів початкової школи.

Матеріал викладено з опорою на діяльнісно-пошукову, дослідницьку роботу, що реалізує мету циклів, нових освітніх програм для закладів загальної середньої освіти (автори О. Я. Савченко, Р. Б. Шиян).

Деталізовано увагу на теоретичних і практичних засадах набуття дітьми природничих знань, умінь і навичок.

На основі аналізу проведеного анкетування представлені результати ставлення вчителів початкових класів до проблеми формування природоохоронного досвіду молодших школярів та її реалізації в освітньому процесі. Відзначено, що гармонізувати практичну природоохоронну спрямованість можливо в разі активної взаємодії освітнього закладу й сім'ї.

У роботі підкреслено, що природоохоронний досвід збагачується в ході проведення різних заходів, які присвячують-ся птахам, звірам, квітам, деревам. Поруч із цим відзначено допомогу дітей об'єктам живої природи.

Важливе те, що в практичній діяльності вчителя знаходять місце заняття "Пробудження природи від нічного сну", "Як квіти зустрічають схід сонця", "Подорож краплини води" тощо. Такі заняття сприяють розкриттю нового, цікавого, розвивають художньо-образне мислення, уяву учнів.

Автор звертає увагу на концептуальну ідею підручників, зміст матеріалу яких формує ключові компетентності, серед яких екологічна, компетентність у галузі природничих наук, техніки й технологій та інші.

Чітко визначено поняття "природоохоронний досвід" як сукупність знань, умінь, навичок молодших школярів з охорони природи з шанобливим ставленням до неї, раціональним використанням природних багатств.

Через те, що в новому Державному стандарті посилено екологічну спрямованість навчальних предметів, їхні природничу й діялісно-практичну складові частини, автором підкреслено, що цілереалізація заняття спрямована на отримання очікуваних результатів.

Ключові слова: дослідження, природоохоронний досвід, діагностика, освітній процес, групова діяльність, природне середовище, екоцентричний тип свідомості.

Активна діяльність людини, спосіб її життя, розвиток науки й техніки все більше привертають увагу суспільства до екологічних проблем, до пошуків гармонізації відносин, шляхів виходу з екологічної кризи.

Перед освітніми закладами постала проблема формування природоохоронного досвіду учнів, від діяльності яких буде залежати рівень екологічної культури України в майбутньому.

Початкова школа – перша свідома ланка у формуванні взаємозв'язку суспільства й природи, людини й навколишнього середовища.

У Державному стандарті початкової освіти [4], Концепції екологічної освіти України [6] визначено першочергові завдання набуття дітьми природничих знань, формування природоохоронних умінь і навичок.

Проблеми екологічного виховання, формування природоохоронного досвіду учнів в освітній практиці початкової школи розглядали як класики педагогічної думки К. Ушинський, В. Сухомлинський та інші, так і сучасні науковці: Т. Байбара, Н. Бібік, В. Ільченко, Л. Нагорна, О. Савченко, Н. Коваль.

Отже, дослідження теоретичних і практичних аспектів природоохоронного виховання учнів початкової школи займають важливе місце в методиці екологічної освіти.

Саме тому метою роботи є вибір теми “Формування природоохоронного досвіду молодших школярів в освітньому процесі Нової української школи”.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, експериментально перевірити ефективність методики формування природоохоронного досвіду молодших школярів в освітньому процесі.

Відповідно до мети визначено *завдання дослідження*:

- аналіз досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній спадщині;
- аналіз поняття дослідження, зміст поняття “природоохоронний досвід”;
- розроблення та обґрунтування системи формування природоохоронного досвіду молодших школярів в освітньому процесі.

Об'єкт дослідження – система формування природоохоронного досвіду учнів початкових класів в освітньому процесі.

Гіпотеза дослідження – впровадження в освітній процес системи роботи з формування природоохоронного досвіду, створеного на основі сучасних інновацій, сприятиме налагодженню гармонійних взаємовідносин із природою.

На основі аналізу словників, психолого-педагогічної літератури виділяються складові частини природоохоронного досвіду молодшого школяра:

- знання, уміння, навички, набуті учнями зі спостережень за природою, погодою, трудовою діяльністю, з відношення людей до природи, яке існує в довкіллі;
- знання, уміння, навички, набуті в освітньому процесі за допомогою вчителя;
- екологічна свідомість екоцентричного типу на основі дослідницько-пошукової діяльності;
- емоційно-ціннісне ставлення до природи, поведінка в природі;
- діяльність в довкіллі з метою збереження навколишнього середовища;
- результативність практичної природоохоронної діяльності.

Аналіз науково-теоретичних джерел дозволяє визначити поняття “природоохоронний досвід” як знання, уміння, навички молодших школярів, що пов'язані з дбайливим, шанобливим ставленням до природи, раціональним використанням природних багатств. Водночас діяльність виходить на очікувані результати.

Під формуванням природоохоронного досвіду слід розуміти процеси змін у проявах школяра. Це розкриває приклад його взаємодії з природою, дотримання правил поведінки, дбайливе ставлення до природного середовища з метою збереження гармонії у відносинах людина-природа як для себе, так і для життєдіяльності наступних поколінь.

Великий педагог В. Сухомлинський надавав молодшому шкільному віку виключного значення в становленні екологічної культури суспільства.

У “школі радості” В. Сухомлинського [1, с. 35–38] розвиток дітей проходив в атмосфері урочистості, підвищеного настрою, що сприяло формуванню в учнів позитивної установки на природоохоронну діяльність. Це школа реалізації засобів і методів навчання дітей у природі. Значна частина занять “зеленого класу” проводилася на лузі, біля річки, на галявині тощо. Цілісна система навчання враховувала вікові особливості, природовідповідність, емоційну збудливість думки.

Великий вчений прагнув, щоб перед тим, як відкрити книгу й прочитати перші склади й слова, діти прочитали сторінки “найпрекраснішої у світі книжки – книжки природи” [11, с. 31].

Все це сприяло виробленню стійких переконань та установок на захист і збереження світу природи, формуванню світоглядно-ціннісних орієнтирів.

Діти самостійно доходили висновку, що красу потрібно створювати, а не руйнувати, усвідомлювали, що для того, щоб зірвати одну квітку, потрібно виростити кілька, щоб відчути й подарувати красу іншим.

Природоохоронний досвід збагачувався в ході проведення свят, які присвячувалися птахам, звірам, квітам, деревам, яким діти надавали допомогу. На уроках милування природою в дітей викликався подив перед її таємницями, що було поштовхом для розвитку мислення. Здійсненню відкриттів у природі слугували заняття: “Пробудження природи від нічного сну”, “Як квіти зустрічають схід сонця”, “Подорож краплини води”, “Як ліс готується до зимового сну” й інші [2, с. 13–14].

У “Книзі природи” (300 сторінок) зображено взаємозв’язки й залежності в природі. Книга є початком системи наукових знань. Це дозволяє зробити висновок, що надбання В Сухомлинського – міцне підґрунтя для формування природоохоронної діяльності в умовах роботи Нової української школи.

У новому Державному стандарті початкової освіти посилено екологічну спрямованість навчальних предметів, їх природничу й діяльнісно-практичну складові частини. В освітній процес введено новий інтегрований курс “Я досліджую світ”.

Концептуальною ідеєю підручників є формування екологічної, природознавчої компетентностей на основі засвоєння системи інтегрованих знань про живу й неживу природу, опанування дослідницько-пошуковою діяльністю, розвиток ціннісних орієнтацій у сферах природоохоронної практики.

З метою діагностики процесу формування природоохоронного досвіду молодших школярів в освітньому процесі, виявлення ставлення вчителів до проблеми її реалізації проведено анкетування (охоплено 90 вчителів).

В опитувальник включено запитання:

Як Ви розумієте поняття “природоохоронний досвід” учнів початкових класів?

Найпоширеніші відповіді:

Природоохоронний досвід – це:

- поняття та уявлення про стан довкілля;
- шанобливе й відповідальне ставлення до природи;
- реальне відбиття у свідомості людини навколишньої дійсності;
- дбайливе ставлення до природи;
- знання про природу та її охорону;
- раціональне використання природних ресурсів;
- природознавча, екологічна компетентності;
- ціннісне ставлення до природи.

Аналіз отриманих результатів свідчить, що вчителі початкових класів регіону досліджують сучасні екологічні проблеми й постійно перебувають на шляху пошуку гармонізації відносин природи й суспільства.

На скільки необхідною та важливою є проблема формування природоохоронного досвіду у вашому освітньому закладі?

Результати:

- 30 вчителів констатували 92–100 %;
- 22 вчителі – 75–80 %;
- 15 вчителів – 70–75 %;
- 11 вчителів – 60–62 %;
- у 2 закладах формування природоохоронного досвіду становить ≈ 30 %.

3-поміж залучених до діагностики (90 осіб) 6 учителів не відповіли на це запитання.

Висновок:

- вважають проблему першочерговою, актуальною 74,4 %;
- 12 % вчителів пройняті проблемою на середньому рівні;
- решта – приділяють увагу епізодично.

Як система роботи вашого закладу сприяє природоохоронній освіті?

Основними чинниками сприяння визначено:

- декади, місячники, тижні;
- проведення природоохоронних проєктів;
- всеукраїнські, обласні, районні конкурси;
- налагодження співпраці з лісовими господарствами;
- зустрічі з екологічними організаціями;
- екологічні радіопередачі.

Як використовуються можливості інваріантної складової частини під час формування природоохоронного досвіду?

70 % вчителів надали перевагу інтегрованому курсу “Я досліджую світ”. Це насамперед екскурсії в природу; дослідницькі практикуми й проєктна діяльність з охорони й збереження природи; фенологічні спостереження в різні пори року; рольові й дидактичні ігри; спілкування з природою (підгодівля тварин, насадження рослин, прибирання довкілля тощо); повідомлення екологічних новин (ранкові зустрічі); подорож сторінками Червоної книги; моделі екологічних зав’язків і залежностей в навколишньому середовищі.

Літературне читання: виховні екологічні бесіди, інформаційні матеріали про природу, діалоги, інсценізації наукових казок.

Математика: екологічні задачі, бесіди, диспути за їх змістом.

Технології: виготовлення годівниць, схеми-правила поведінки в природі, аплікації картин краси довкілля.

Основи здоров’я: правила поведінки в природі, моделювання екологічних ситуацій.

Образотворче мистецтво, музика: зображення краси природи в музичних і візуальних творах, піснях, емоційно-ціннісне сприймання навколишнього середовища, конкурси, виставки малюнків.

Які шляхи підвищення природоохоронної компетентності дітей ви використовуєте в позакласній, позаурочній діяльності?

Узагальнення свідчить:

- озеленення місць проживання (насадження дерев, кущів, квітів);
- екологічні свята, ранки;
- театралізовані екологічні вистави;
- екологічні листівки;
- різноманітні акції: “Чисте джерело”, “Збережемо ялинку”, “Зустріч птахів”, “Краса врятує світ”, “Посади дерево”, “Чисте узбіччя”;
- екскурсії в природу;
- екологічні стежинки;
- дослідницька робота в природі й інше.

Партнерство з батьками:

- допомога в проведенні акцій і проєктів;
- допомога в проведенні позакласних заходів;
- виписка екологічних газет, журналів;
- дослідницькі практикуми в природі.

100 % опитуваних педагогів зазначили, що партнерство з батьками – невіддільний компонент процесу.

У Новій українській школі знаходять своє місце метод каталогу чи асоціацій, вправи на емпатію, біном фантазій, метод морфологічного аналізу, метод зіставлення, метод мозкового штурму, ланцюги суперечностей, концентричні кола.

Досить результативним у практичній діяльності (позаурочний час) є групова діяльність учнів другого циклу початкової освіти (3–4 класи).

Структура природоохоронної групової діяльності “Швидка екологічна допомога”.

I група – “Екологічна розвідка”.

Завдання групи:

- 1) відшукати в межах мікрорайону об’єкти природи, які потребують захисту чи охорони;
- 2) створити картотеку “скривджених” дерев, кущів тощо, розробити маршрут руху до них;
- 3) донести до відома інших груп “термінові телеграми” про необхідність надання допомоги природним об’єктам.

II група – “Екологи-науковці”.

Завдання групи:

- 1) знайти якнайбільше шляхів надання допомоги об’єктам природи за допомогою інтерактивної вправи “відкритий мікрофон”;
- 2) методом “мозкового штурму” обговорити їх доцільність та обрати оптимальні шляхи;
- 3) створити алгоритм-пам’ятку для подальших природоохоронних дій;
- 4) підготувати інвентар для надання допомоги.

III група – “Природоохоронці-лікарі”

Завдання групи:

Отримавши від попередніх груп пам’ятку, маршрут руху й необхідний інвентар, надати допомогу зеленим насадженням або тваринам (підв’язати зламану гілку, замастити рани, полити квіти, дерева чи кущі, знищити бур’яни, розпушити ґрунт, розвісити годівниці, насипати поживу для птахів).

IV група – “Екологи-експерти”.

Завдання групи:

- 1) провести експертизу виконаної роботи;
- 2) за необхідності внести корективи в природоохоронну діяльність;
- 3) створити фотомонтаж “Врятовані об’єкти природи” для журналу звітності груп.

V група – “Екологічна агітбригада”.

Завдання групи:

- 1) здійснити рейд по класах закладу з метою пропаганди дбайливого ставлення до природи;
- 2) презентація фотомонтажу “Врятовані об’єкти природи”;
- 3) випуск газет із тематики “Збережемо природу свого мікрорайону”;
- 4) залучення дітей інших класів до природоохоронних акцій.

Як засвідчила проведена експериментальна робота, в груповій діяльності активізувалась участь усіх без винятку її виконавців, оскільки діти зверталися до своєї групи як до джерела орієнтації в навколишній дійсності.

Отже, формування природоохоронного досвіду молодших школярів в освітньому процесі й позаурочній діяльності – одне з найважливіших педагогічних завдань Нової української школи. Його розв’язання вимагає пошуку нових шляхів впливу на дитячу особистість.

Висновки.

У статті представлено теоретичне обґрунтування та практичну реалізацію важливої актуальної проблеми – формування природоохоронного досвіду молодших школярів в освітньому просторі Нової української школи.

Результати проведених досліджень підтверджують, що мету й розв’язання визначених завдань досягнуто. Це слугує підставою для таких висновків:

- в умовах стрімкого розвитку сучасного суспільства молодший шкільний вік – сприятливий період у формуванні природоохоронного досвіду особистості як показника її екологічної компетентності;
- на основі аналізу визначено поняття “природоохоронний досвід” як сукупність знань, умінь, навичок молодших школярів з охорони природи з раціональним використанням її багатств, які втілюються в діяльності, спрямованій на вивчення природних об’єктів, їх охорону, захист, збереження та відтворення, та мають очікуваний результат;
- у новому Державному стандарті початкової освіти чітко визначено завдання по формуванню природоохоронного досвіду молодших школярів. В освітньому процесі Нової української школи посилено екологічну, природничу спрямованість освітніх галузей, їх пошукову, діяльнісно-практичну складові частини;
- система роботи з формування природоохоронного досвіду, її впровадження в освітній процес початкової школи сприяє розвитку творчої ініціативи, пізнавальної, трудової активності у формуванні ціннісного ставлення до природи, гармонійних відносин із нею.

Використана література:

1. Антоненко М. Гуманізм педагогічних нововведень В. О. Сухомлинського. *Початкова школа*. 1997. № 9. С. 35–38.
2. Бондар Л. Уроки мислення серед природи у педагогічній спадщині В. Сухомлинського. *Початкова школа*. 2005. № 9. С. 13–14.
3. Вітвіцька С. Основи педагогіки вищої школи. Київ : ЦНЛ, 2003. 314 с.
4. Державний стандарт початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 (зі змінами, внесеними згідно із постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688) / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>.
5. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 374 с.
6. Про концепцію екологічної освіти в Україні : Рішення Клегії Міністерства освіти і науки України від 20 грудня 2001 р. № 13/6-19 / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#Text>.
7. Освітні технології : навчально-методичний посібник / за ред. О. Пехоти. Київ : АСК, 2002. 255 с.
8. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. Харків : Прапор, 2009. 672 с.
9. Соціолого-педагогічний словник / за редакцією В. Радула. Київ : «ЕксОб», 2004. 304 с.
10. Словник із соціальної педагогіки / Т. Логвиненко, Н. Гордієнко. Дрогобич : Посвіт, 2007. 160 с.
11. Сухомлинський В. Серце відаю дітям. Київ : Рад. шк., 1998. 272 с.
12. Сухомлинський В. Сто порад учителів. *Вибрані твори*: в 5 т. Київ : Рад. шк., 1976 р. Т. 2. С. 417–457.
13. Тарасенко Г. Навчаємо пізнавати природу. Позакласна виховна робота з молодшими школярами. Харків : Основа, 2008. 204 с.
14. Шинкарук В. Філософський енциклопедичний словник / Нац. Акад. Укр. Інст. філософії ім. Г.С. Сковороди. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
15. Щербань С. Філософія : підручник. Київ : Кондор, 2007. 452 с.

References:

1. Antonets M. (1997) Humanizm pedahohichnykh novovveden V.O. Sukhomlynskoho [Antonets M. Humanism of pedagogical innovations VO Sukhomlynsky] // Primary school. № 9. S. 35–38 [in Ukrainian]
2. Bondar L. (2005) Uroky myslennia sered pryrody u pedahohichnii spadshchyni V. Sukhomlynskoho/Poch.shk. [Bondar L. Lessons of thinking among nature in the pedagogical heritage of V. Sukhomlynsky]. № 9. S. 13–14 [in Ukrainian]
3. Vitvitska S. (2003) Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly.– [Vitvitska S. Fundamentals of higher school pedagogy]. K. : TsNL. 314 s. [in Ukrainian]
4. Derzhavnyi standart pochatkovoï osvity / Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 liutoho 2018 r. № 87 (zi zminy, vnesenyi yzhidno z postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 lypnia 2019 r. № 688) [State standard of primary education / Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of February 21, 2018 № 87 (as amended in accordance with the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 24, 2019 № 688)]
5. Honcharenko S. (1997) Ukrainyskiy pedahohichnyi slovnyk [Goncharenko S. Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv : Lybid. 374 s. [in Ukrainian]
6. Kontsepsiia nepererвної ekolohichnoi osvity ta vykhovannia v Ukraini// Informatsiinyi zbirnyk MON Ukrainy. Rishennia Kolehii MON Ukrainy № 13/6-19 vid 20.12.01. [The concept of continuous environmental education and upbringing in Ukraine // Information collection of the Ministry of Education and Science of Ukraine. Decision of the Board of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 13 / 6-19 dated 20.12.01.]
7. Osvitni tekhnolohii: navchalno-metodychnyi pos./za red. O.Piekhoty. (2002) [Educational technologies: educational and methodical settlement / ed. O. Piekhota.]. K. : ASK. 255 p. [in Ukrainian]
8. Psykholohichnyi tлумachnyi slovnyk naisuchasnyshykh terminiv (2009) [Psychological explanatory dictionary of the most modern terms]. Kh. : Prapor. 672 s. [in Ukrainian]
9. Sotsioloho-pedahohichnyi slovnyk/za redaktsiieiu V.V. Radula [Sociological and pedagogical dictionary / edited by VV Radula]. K. : «EksOb», 2004. 304 s. [in Ukrainian]
10. Lohvynenko T.O., Hordiienko N.V. (2007). Slovnyk iz sotsialnoi pedahohiky [Dictionary of social pedagogy]. Drohobych : Posvit. 160 s. [in Ukrainian]
11. Sukhomlynskyi V. (1992) Serse viddaiu ditiam [I give my heart to children]. K. : Rad. shk. 272 s. [in Ukrainian]
12. Sukhomlynskyi V. (1976) Sto porad uchyteliv [One hundred tips for teachers]. Vybrani tvory: v 5 t. K. : Rad. shk. T. 2. S. 417–457 [in Ukrainian]
13. Tarasenko H. (2008) Navchajemo piznavaty pryrodu, Pozaklasna vykhovna robota z molodshymy shkoliaramy [We learn to learn about nature, extracurricular educational work with younger students]. H. : Osнова. 204 p. [in Ukrainian]
14. V.I. Shynkaruk. (2002) Filososfskyi entsyklopedychnyi slovnyk. [Philosophical encyclopedic dictionary]. Nats. Akad. Ukr. Inst. filosofii im. H.S. Skovorody. Kyiv : Abrys. 742 s. [in Ukrainian]
15. Shcherba S. (2007) Filosofii. – Pidruchnyk [Philosophy. – Textbook]. – K. : Kondor. 452 s. [in Ukrainian]

Bovsunivska G. G. Formation of environmental experience junior schoolchildren in the educational process New Ukrainian School

The proposed material of the article is designed to help the teacher in solving the urgent problem of forming the environmental experience of junior schoolchildren in the educational process of the New Ukrainian School.

The system of nature protection activity is presented in the aspect of tasks of the State standard of primary education. The age peculiarities and nature of primary school students are taken into account.

The material is presented based on activity-search, research work, which realizes the purpose of cycles, new educational programs for general secondary education institutions (authors O. Ya. Savchenko, R. B. Shiyani).

Attention is detailed on the theoretical and practical principles of children's acquisition of natural knowledge, skills and abilities.

Based on the analysis, a questionnaire was conducted, the results of the attitude of primary school teachers to the problem of forming the environmental experience of primary school students and its implementation in the educational process are presented. It is noted that it is possible to harmonize the practical environmental orientation with the active interaction of the educational institution and the family.

The paper emphasizes that the environmental experience is enriched during various events dedicated to birds, animals, flowers, trees. In addition, there is help for children with wildlife.

It is important that in the practical activities of teachers find a place for classes: "Awakening of nature from a night's sleep", "How flowers meet the sunrise", "Journey of a drop of water" and so on. Such classes help to reveal something new, interesting, reveal artistic and figurative thinking, imagination of students.

The author draws attention to the conceptual idea of textbooks, the content of which forms key competencies, including environmental, competence in the field of natural sciences, engineering and technology, etc.

The concept of "environmental experience" is clearly defined as a set of knowledge, skills, abilities of junior schoolchildren in nature protection. With respect for it, the rational use of natural resources.

Since the new State Standard strengthens the environmental focus of subjects, their natural and activity-practical components, the author emphasizes that the goal of the lesson is aimed at obtaining the expected results.

Key words: research, environmental experience, diagnostics, educational process, group activity, natural environment, eco-centric type of consciousness.

УДК 373.018.1:78](045)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.75.06>

Бовсунівський В. М.

ВЗАЄМОДІЯ ШКОЛИ ТА СІМ'Ї В ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВ

Викладено сучасний підхід до естетичного виховання; розкрито взаємодію школи й сім'ї, передумови підліткового віку, особливості соціалізації підлітків.

Підкреслено, що естетичне виховання – найважливіший засіб формування духовного обличчя людини, її ідеалів. Воно необхідне не тільки кожній людині окремо, але й суспільству в цілому.

У роботі простежується основа педагогіки партнерства: взаємодія, спілкування, співпраця між учителем, учнем і батьками, а також роль людини в побудові освітньої траєкторії дитини.

Запропоновано модель художньо-естетичного виховання засобами мистецтва, що сприятиме досягненню ефективних очікуваних результатів.

Корисним у подальших матеріалах є досвід виховання в сім'ї, що своїм корінням сягає в народну педагогіку.

На основі дослідження проблеми виділено основні принципи подолання відчуженості частини батьків від школи в питанні формування ціннісних ставлень до культури, мистецтва.

Підкреслено, що особлива виховна роль належить музичному вихованню. "Музика – могутнє джерело думки. Без музичного виховання неможливий повноцінний розумовий розвиток дитини" (В. Сухомлинський).

Сприятливі умови для естетичного розвитку дитини в сім'ї, як відзначено в праці (образотворче мистецтво), розвиває моторику руки, окомір, абстрактне мислення, що поліпшує успішність із креслення, геометрії, астрономії; в початкових класах – з інтегрованого курсу "Я досліджую світ" тощо.

Досить важливе передбачення шляхів залучення дітей до різних видів мистецької творчості (музичне, образотворче, мистецько-синтетичне й інші види мистецького напрямку). Водночас зосереджено увагу на розкритті й розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості.

Реалізації завдань формування загальнокультурної компетентності як однієї з ключових предметних мистецьких компетентностей допомагає тісному зв'язку освітнього середовища з іншими установами культури й мистецтва, місцями, де працюють батьки, родини школярів тощо.

У цілому розкрито цінність взаємодії школи й сім'ї в естетичному вихованні учнів, доведено необхідність її застосування.

Матеріал статті допоможе вчителям, батькам у налагодженні партнерства в естетичному вихованні учнів, розв'язанні педагогічних завдань із розвитку духовної культури, проблем соціалізації, розуміння та сприйняття цілісності навколишнього середовища.

Ключові слова: учні, сприйняття, естетичне виховання, морально-естетична культура, духовність, художні цінності, етикет.